

Usługi Organmistrzowskie
Grzegorz Stawowy
Wola Baranowska ul. Wschodnia 5
39 – 450 Baranów Sandomierski
pow. Tarnobrzeg
tel. 502/169 365

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach
Delegatura w Sandomierzu
Załącznik do decyzji / postanowienia

22.06.2024

z dnia 08.07.24 nr 17/B/2024

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
dr hab. Marek Florek

**Program prac organmistrzowsko - konserwatorskich
przy organach piszczalkowych
w kościele pw. Przemienienia Pańskiego w Przybysławicach
(gm. Ożarów)**

Dane dotyczące obiektu

Miejsce: chór muzyczny kościoła pw. Przemienienia Pańskiego w Przybysławicach

Budowniczy i czas powstania: Adolf Homan 1914 r.

Świadczy o tym tabliczka na stole gry „Adolf Homan w Warszawie 1914 r.”

Krótki opis organy 8-głosowe, w układzie Manual + Pedal, pneumatyczna traktura gry i rejestrów, wiatrownice stożkowe. Miech pływakowy z podawaczem klinowym wewnątrz szafy organowej. Dmuchawa organowa przy tylnej ścianie kościoła, obok wolnostojącej szafy organowej. Stół gry ustawiony przodem do ołtarza, centralnie przed ścianą przednią szafy organowej.

Zakres klawiatury: Manual - C do f³ (54 klawiszy), Pedal – 27 klawiszy

Aktualnie **zestaw głosów** jest następujący:

Manual:		Pedal:	
1. Pryncypał	8'	1. Subbas	16'
2. Oktawa	4'		
3. Viola di Gamba	8'	2. Cello	8'
4. Salicjon.	8'		
5. Bordun	8'		
6. Fletdolce	4'		

Szafa organowa: wolnostojąca, jednoczęściowa, malowana na zielono, umieszczona centralnie na chórze muzycznym. Prospekt – przednia ściana szafy - architektoniczna, w górnej części pola wypełnione piszczalkami. Dwie duże skrajne wieże z piszczalkami połączone są niższym trójpółowym łącznikiem, wszystkie sekcje zwieńczone gzymsowaniem i drobną dekoracją snycerską. Centralnie na przedniej ścianie szafy organowej pod piszczalkami tabliczka upamiętniająca fundatorkę, z tekstem: „Z zapisu Ś.P. Heleny z KARSKICH BACZYŃSKIEJ organ ten przy pomocy parafian ufundowany w 1914 roku.”

Stan zachowania instrumentu

Obecnie organy są użytkowane mimo wielu mankamentów. Ogólny stan zachowania można określić jako zły, niezadowolający – jest to spowodowane złym stanem technicznym, dużymi zanieczyszczeniami, osłabieniem drewna przez owady - szkodniki drewna i ogólnym zużyciem instrumentu. Organy mają tzw. pneumatyczną trakturę gry i rejestrów, wiele jej elementów jest

zużytych (zwłaszcza skórzane mieszki tonowe i rejestrowe), niektóre zaworki tonowe są nieszczelne. W złym stanie jest stół gry, klawisze manualowe i pedały mają znaczne luzy i przetarcia, włączniki głosów nie działają prawidłowo. Mechanizmy podnoszenia zaworów tonowych nie działają precyzyjnie, kilka jest uszkodzonych.

Także wiatrownice – poza normalnym eksploatacyjnym zużyciem – mają nieszczelności i uszkodzenia spowodowane pęknięciami i zerowaniem owadów-szkodników drewna. Część kłoców, ławeczek piszczałkowych i stojaków podtrzymujących piszczałki z powodu osłabienia struktury drewna przez drewnojady, nie jest w stanie dobrze spełniać swojej funkcji.

Stan piszczałek jest różny – spora część (zwłaszcza metalowych) jest w dość dobrym stanie (jak na swój wiek), ale występują wgniecenia, zagięcia, pęknięcia lutów, oberwane stroiki. Zdarzają się poważniejsze, trwałe uszkodzenia typu złamania, zgniecenia – zwłaszcza wśród małych piszczałek. Piszczałki drewniane wydają się być w gorszym stanie – spowodowane jest to głównie osłabieniem struktury drewna przez owady-szkodniki drewna. Występują pęknięcia, nieszczelności stroików i ogólne, bardzo duże zanieczyszczenie.

Miech ma popękaną skórę, wielokrotnie zaklejaną łatami na zgięciach fałd, drewno skrzyni miecha zaatakowane przez drewnojady, widoczne pęknięcia – stan zły. Dmuchawa organowa – rzemieślniczej roboty, hałaśliwa umieszczona obok szafy organowej w masywnej obudowie dla wyciszenia. Występują nieszczelności w kanałach doprowadzających sprężone powietrze, pomiędzy dmuchawą, miechem a wiatrownicami.

Proponowane postępowanie przy organach

Po przeprowadzeniu prac wstępnych polegających na częściowym demontażu instrumentu, wstępnym czyszczeniu i ocenie stanu zachowania poszczególnych podzespołów organowych proponuje się następujący tok działania:

1. Prace przy piszczałkach obejmować powinny:

a) piszczałki drewniane: czyszczenie, ocenę stanu zachowania, w razie uszkodzeń i pęknięć naprawę (flekowanie, sklejanie, uszczelnienie), impregnację środkami owadobójczymi i uszczelniającymi, sprawdzenie i naprawa uszczelnień korków (szpuntów). Rekonstrukcja - wykonanie nowych piszczałek w wypadku zbyt uszkodzonych, osłabionych.

b) piszczałki metalowe: czyszczenie, weryfikację, naprawę uszkodzeń, prostowanie, lutowanie uszkodzonych stroików, rekonstrukcję piszczałek zniszczonych.

c) piszczałki prospektowe: oczyszczenie, weryfikacja, naprawę uszkodzeń, prostowanie, srebrzenie na nowo piszczałek dla uzyskania odpowiedniego wyglądu.

2. Prace przy wiatrownicach:

W sekcji **Pedału i Manualu** - częściowy demontaż, sprawdzenie zachowania drewna, dezynsekcja i impregnacja. Demontaż, czyszczenie, weryfikacja listew tonowych, dezynsekcja i impregnacja wymiana wszystkich mieszków tonowych (około 600 szt.). Weryfikacja stanu zachowania zaworków tonowych, wykonanie koniecznych napraw, montaż listew tonowych i regulacja zaworków. Częściowy demontaż włączników głosowych, dezynsekcja i impregnacja drewna, wymiana zużytych mieszków sterujących, montaż i regulacja po dokonaniu napraw. Przegląd kłoców głosowych, ławeczek i stojaków podtrzymujących piszczałki, wykonanie niezbędnej dezynsekcji i

impregnacji, napraw, ewentualnie rekonstrukcja zniszczonych elementów. Montaż elementów wiatrownicy, regulacja i uszczelnienie pneumatycznych elementów sterujących.

3. Kontuar i Traktura – prace obejmują stół gry i elementy sterujące od stołu gry do zaworów tonowych i głosowych przy wiatrownicach.

a) remont, renowacja **stołu gry** (w tym naprawa i renowacja klawiatur oraz włączników głosów). W ramach konserwacji i naprawy klawiatury manualowej przewiduje się: czyszczenie, dezynsekcję i impregnację ramy klawiatury i poszczególnych klawiszy, weryfikację i ewentualną wymianę okładzin, kasowanie luzów, polerowanie sztyftów, wymianę futrowań i filców oporowych, renowację powierzchni wewnątrz stołu gry. Proponuje się remont i konserwację klawiatury pedałowej obejmujący czyszczenie, dezynsekcję i impregnację poszczególnych elementów klawiatury, wymianę wytartych nakładek i uszkodzonych spodów klawiszy, kasowanie luzów, wymian filców oporowych, renowację całości. Konieczne jest sprawdzenie, weryfikacja i naprawa zaworów tonowych i włączników głosów. Należy sprawdzić, zweryfikować stan i dokonać napraw i uszczelnień w pneumatycznym systemie sterującym (uszczelnienie rurek rozprowadzających powietrze).

b) Traktura

Prace przy mechanizmach sterujących organów częściowo pokrywają się z pracami przy wiatrownicach i stole gry. Poza wymianą mieszków przy wiatrownicach i naprawą zaworów sterujących przy stole gry muszą obejmować sprawdzenie szczelności i drożności rurek sterujących między stołem gry a wiatrownicami, regulację całości systemu sterowania dla uzyskania odpowiedniej repetycji.

4. Miech i kanały rozprowadzające powietrze, dmuchawa.

Działania przy systemie wytwarzania i rozprowadzania sprężonego powietrza dotyczą konserwacji i remontu miecha (oczyszczenie, dezynsekcji i impregnacji, naprawy uszkodzeń, wymiany skóry pływaka, naprawy przy podawaczu). Proponuje się wymianę dmuchawy na cichobieżną, weryfikację i naprawę skrzynki regulacyjnej. Sprawdzenie i uszczelnienie kanałów rozprowadzających sprężone powietrze między dmuchawą a miechem, i dalej do wiatrownic.

Jako opcję do rozważenia proponuje się ustawienie miecha obok szafy organowej w pobliżu dmuchawy organowej. Ponieważ miech wypełnia większość przestrzeni pod wiatrownicami, krok taki umożliwiłby znacznie łatwiejszy, późniejszy dostęp do mechanizmów organowych (łatwiejsze serwisowanie i regulacja traktury) – do rozważenia po przeprowadzeniu prac wstępnych i dokonaniu odpowiednich uzgodnień.

5. Końcowy montaż wszystkich elementów, intonacja i strojenie głosów.

Montaż wszystkich zakonserwowanych, naprawionych, zrekonstruowanych i nowych elementów, regulacja, intonacja i strojenie całego instrumentu (w systemie równomiernie temperowanym), z zachowaniem przybliżonej do obecnej wysokości stroju

USŁUGI ORGANISTWOWANIE
mgr inż. Grzegorz Stawowy
39-451 Wola Baranowska
ul. Wschodnia 5
44-100 Karłowice
tel. (0-15) 811 07 44

Uwagi !

Niniejszy program nie obejmuje prac związanych z konserwacją zabytkowej szafy organowej.